

BÁRÓ WCLASSICS GYULA, A JOGTUDÓS.

— Második és utolsó közlemény.¹ —

Igazságügyi szervezeti reformok.

Szilágyi Dezső igazságügyminiszteri programjának egyik első részlete volt a magyar bírósági és ügyészségi szervezet kiegészítése és több ezzel összefüggő, már a kiegyezés óta sürgős reformnak a megvalósítása.

Az e végből szükséges törvényszerkesztő munkálatokra, különösen a javaslatok indokolásának készítésére is Wlassics Gyulát kérte fel Szilágyi Dezső.

Fontosságban és időrendi tekintetben egyik legelső teendő volt az akkor Magyarországon működött

két kir. ítélőtáblának úgynevezett «decentralizációja».

A kir. ítélőtáblák számának szaporítását évtizedeken át helyi nehézségek, különösen a szóbajöhető vidéki városok versengése, valamint pénzügyi okok hátráltatták. Különösen fontos volt a megosztás a Királyhágón innen működött budapesti kir. ítélőtáblára nézve, amelynek területi hatáskörét kilenc tábla között kívánták megosztani.

Ez a felsőbíróság a magyar jogfejlődésnek önálló terméke volt.

A «Tabula Regia Judiciaria»-t az 1723. évi XXIV., XXV., XXVI. törvénycikkek szervezték.

Ez a szervezet 1848-ig a rendi alkotmány alapelvén nyugodott² és mivel e bíróság elnöke, a személynök, régebben

¹ Az előbbi közleményt lásd a *Budapesti Szem'le* 1939. évi 735. számában.

² A bíróság tagjai voltak: két főpap, két főúr, az alnádor, az alországbiró, négy ítélőmester, több rendes, illetőleg számfeletti ítélő bíró.

egyúttal az országgyűlés alsó táblájának elnöke is volt, ennél fogva különösen az állam elleni büntettek miatt indított politikai perekben a régi kir. ítélőtábla működését az országgyűlés ellenzéke gyakran tette bírálat tárgyává.

1848-ban igazságügyi szervezetünkre nézve csak egy jelentős jogszabályt foglaltak törvénybe: a XIX. törvény-cikk kimondta, hogy «a kormányi kinevezéstől függő közhivatalokra nézve a törvény útján kívánt elmozdíthatatlanság egyedül az igazság szolgáltatásával megbízott bírói hivatalokra szoríttatik». (I. §.)

A kiegyezés után az 1868. évi LIV. t.-c. 3. §-a rendelte, hogy «a második bíróságot a Királyhágón innen fekvő részekre nézve a pesti királyi ítélőtábla gyakorolja».¹

Ezen a nagy területen a kir. ítélőtábla elnöke nem végezhetett az alsóbíróságok felett a kellő igazságügyi felügyeletet. Ezenfelül ilyen szervezet mellett nem lehetett volna életbe léptetni a szóbeliségre és közvetlenségre alapított polgári és büntető perrendtartást.

A fellebbviteli eljárásban az eddigi írásbeliség, amelynek értelmében a felsőbbbíróságok csak azt vehették ítéletük alapjául, ami az iratokban volt, illetőleg, amit az előadó előterjesztett, — természetesen nem volt fenntartható. Az új perrendtartást úgy kellett megalkotni, hogy az alsóbíróságok a ténykérdést véglegesen ne döntsék el.

A reform jelentőségét később a vitában kiemelte Szilágyi igazságügyminiszter, amikor arra utalt: a kir. ítélőtáblák megosztása alkalmas lesz arra is, hogy az egész ország területén a legelhagyatottabb vidéki járásbírói székhelyen működő bíróságok színvonalát is javítsa, előkészítse őket arra, hogy teljesíthessék a szóbeliség elvének érvényrejutása után rájuk váró nagy feladatokat; az igazságügyi felügyeleti hatóságok pedig megismerhessék az alsóbbfokú bíróságok működését és a kiválóbb bírakat felhasználhassák az igazságszolgáltatás színvonalának emelésére.

Ilyen fontos igazságügyi szempontok indokolták a

¹ Erdélyben ez a törvény meghagyta a marosvásárhelyi kir. ítélőtáblát.

Wlassics Gyula által szerkesztett «a királyi ítélőtáblák és királyi főügyészségek szervezéséről» szóló törvényjavaslatnak sürgős beadását.

A javaslat kapcsán a képviselőházban és a főrendiházban mind a bizottságok, mind a teljes ülés magas színvonalon álló, érdemleges és szakszerű vitákon tárgyalta a reformokkal összefüggő elvi kérdéseket.¹

A bírói és ügyészi szervezet módosításáról szóló 1891. évi XVII. törvénycikk

Wlassics Gyulának második igazságügyi szervezeti alkotása.

Azokat az igazságügyi szervezeti alapvető elveket, amelyeket az 1869. évi IV. t. c. fektetett le, ez az újabb törvény több irányban módosította és kiegészítette.

A törvénynek fontosabb fejezetei intézkednek a felügyelet gyakorlása, a bírói minősítés, illetőleg képesítés, a helyi előléptetés, az együttalkalmazást kizáró rokonsági és sógorsági viszony, az összlétszám, a rangsor, az ügyészek áthelyezése és az ügyészi megbízás visszavonása tárgyában.

Ez a törvény is évtizedek óta jelentékeny alkatrésze igazságügyi szervezetünknek.

Wlassics Gyula az egyetemi tanár.

Hosszú közéleti munkásságából aránylag nem nagy időt, körülbelül hat esztendő telt el Wlassics Gyula egyetemi tanszéken, mégpedig ezt is két megszakítással.

1890. végén Szilágyi Dezső utóda gyanánt kezdte meg a budapesti egyetemen büntetőjogi előadásait; 1895. január 15-én vette át a vallás- és közoktatásügyi minisztérium vezetését. Miniszteri állásáról lemondva, 1903. november havában a budapesti egyetem jog- és államtudományi kará-

¹ A javaslatot és országgyűlési tárgyalását tartalmazzák az 1887. szeptember 26-ára hirdetett országgyűlés kötetei, még pedig az Irományok XXI. kötet 746. szám. (Indokolás 268—331. l.) A bizottság jelentése 773. sz. a., a képviselőházi vita pedig a 359., 364—371. és 377. ülések naplójában olvasható.

nak meghívására (amelyet mint a karnak akkori dékánja, én tolmácsoltam előtte) visszatért tanszékére.

1906 tavaszán a Közigazgatási Bíróság elnöki székét foglalta el.

Az 1890-től kezdődő ez a másfél évtized az anyagi büntetőjog terén forrongó átmeneti időszak volt. A régebbi tételes jogok mellett a nagy erővel fellépett új irányok és a tágabb értelemben vett «bűnügyi tudományok» (sciences pénales) foglalkoztatták a büntetőjog művelőit.

A végből, hogy méltathassam Wlassics Gyulának tanári minőségében szerzett érdemeit, vázolnom kell, hogy éppen ebben a korban mind reá, mind a magyar büntetőjog tanáira minő köteleességek hárultak.

A büntetőjog irodalmi művelésének fejlődése.

A büntetőjognak irodalmi művelése már a XIII. században Olaszországban megindult. Felsőolaszország egyetemlein működött tanárok, később néhány bíró és közvádó ott írtak olyan büntetőjogi munkákat, amelyek már egyes elméleti tételeket is tárgyaltak.

Ettől kezdve, különösen a XIX. század végéig elméleti tudósok is, az ítélezés munkásai is a büntetőjog fejtegetéséről egész nagy könyvtárakat írtak össze. Különösen sok német professzor bölcséleti alapon, mások történeti szempontból írták meg könyveiket, de a legtöbben ezt a tudományt a jogi dogmatika elveinek szem előtt tartásával tárgyalták.

Nagy súlyt vetettek ezek a tudósok a jogi fogalmaknak szabatos fejtegetésére és a gyakorlatban is felmerülő vitás kérdéseket a jogtudomány elméleti szempontjából vizsgálták. Különösen Németországban egyik-másik tanár valamelyik bölcsészeti iskolának alapvető elveit és gondolatmenetét vitte át a büntetőjog terére. Kidolgoztak néhány olyan elméleti tételt is, amelynek gyakorlati jelentőségét nehéz volna megállapítani.

A XIX. század folyamán megalkotott büntető törvénykönyvek ennek a jogi dogmatikai iránynak elvi alapján

álltak. Ezeknek egyik változata az 1878: V. törvénycikk, amelynek fejtegetése Wlassics Gyulának legfőbb tanári feladata volt.

Ez a magyar büntetőtörvénykönyv nem a magyar jogfejlődés terméke, de kétségtől jelentékeny törvényszerkesztői alkotás és szabatoság tekintetében meghaladja azokat a törvényeket, illetőleg javaslatokat, melyeknek felhasználásával készült. Szerzője Csemegi Károly, akkor igazságügyi államtitkár, kitűnő elméleti szakférfi volt; nagyszerű egyetemi tanár lett volna belőle.

Mindenesetre inkább volt tudós, semmint kitűnő törvényhozó. Tökéletesen ismerte a büntetőjog tudományának azt a fejlődési fokát, amely javaslatának szerkesztése idejében a francia, német, olasz, belga és osztrák jogtudósok érdeméből a törvényhozásban és a bírói gyakorlatban érvényesült.

A javaslatából keletkezett törvény általánosságban visszatükrözi azt a felfogást, amely alkotásának idejében (kivéve Angliát, amelynek jogfejlődése különleges volt) Európa szárazföldjének törvényhozásaiban uralkodó volt. Egyes részletekben törvényünk haladásnak tekinthető ugyan, de egészben véve megfelelt a múlt század végén elért fejlődési fokozat eredményeinek.

A bűnügyi tudományok kifejlődése és a büntetőjognak úgynevezett «új láthatárai».

Rövid idővel azelőtt és azután, hogy a magyar törvényhozás végre megalkotta a büntetőtörvénykönyvet, amely hosszú időre szóló egyetemes jogfejlődésnek az eredménye, az «új irányok» gyökeres és heves támadást intéztek minden büntető ítékezésnek alapvető tételei ellen.

A szélső radikálisok egyike, az olasz Ferri római tanár, már új láthatárokról («i nuovi orrizonti») is beszélt.

Alapjában támadta meg a tételes jogokat Lombroso Cézárnak¹ az a tétele, hogy a «született büntettes» bűn-

¹ Fő művei: *L'uomo delinquente* (részletekben, egyes tanulmányokban, 1872—1876 közt; azután összefoglalva több kiadásban,

cselekményeinek fő oka az ő testi és lelki szervezete, benne természeti erők működnek; testi és erkölcsi jelleme, szokásai és gondolatai különlegesek; külső testi ismérveit orvostudományi alapon meg lehet határozni. Vele szemben a büntető ítélkezés helyét orvosi kezelés vagy ártalmatlanná tétel foglalná el.

A bűnügyi statisztikának valóban úttörő és nagyérdemű megalapítója, Quetelet már 1836-ban felállította azt a merész tételt,¹ hogy «bizonyos értelemben a társadalom készíti elő a bűncselekményeket, a büntettes csak az eszköz, amely azokat végrehajtja». Ebben az állításban az elhagyott társadalmi osztályok, különösen a züllés veszélyének kitett, magukra hagyott fiatalok tekintetében sok igazság is van.

A bűnügyi társadalomtudomány, illetőleg, mint Garofalo műve óta sokan nevezték, a kriminológia művelői több országban vizsgálták a büntettet, mint a társadalmi élet jelenségét és ezzel együtt azokat az állapotokat, gazdasági és egyéb életviszonyokat, amelyek a bűncselekmények elkövetésére közrehatnak.

A kérdést tárgyaló francia tudósok legkiválóbbja, Gabriel de Tarde (vizsgálóbíró, később a párizsi Sorbonne tanára), rámutatott a környezetnek («milieu») nagy hatására, utalt az utánzásnak hatalmas és titokzatos törvényére.² Ebből következnek, hogy a társaságban élő ember inkább utánoz, semmint új utakon jár.

A bűnügyi statisztikusok sok országban a tömeg-megfigyelés eszközeinek felhasználásával a büntető ítélkezés és

németül *Der Verbrecher* (ford. Fränkel, 1894. I. és I.). Szintén Lombroso munkája *Die Ursachen und Bekämpfung des Verbrechen* (1902).

Alapvető más munkák: Ferri (Enrico) *Sociologia criminale* (francia fordításban is több kiadást ért); Garofalo *Criminologia* (4-ik francia kiadása, 1895, Paris).

Az új irányokat behatóan ismertette Irk Albert *Kriminologia* című m. (I. köt. 1912.) 15. és köv. l.

¹ *Essai de physique sociale* I. 94—97., II. 155., 249., 278., 314. és köv. l.

² Pl. *La philosophie pénale* c. m. (3. kiadás) 323. és köv. l.

a börtönügyi végrehajtás tekintetében messzemenő következtetéseket vontak le a hivatalos statisztika adataiból.

A hazánkban is megjelent idevágó munkák közül Wlassics behatóan tárgyalta Földes Bélának kiváló művét.¹

Az új irányoknak egyik legszellemesebb művelője, van Hamel (amsterdami tanár), az orvostudományokból kölesönzött műszóval (aitiologia) kifejtette a «bűnügyi kóroktan» tételeit.² Szerinte a bűncselekmény éppen olyan kóros jelensége a társadalmi életnek, mint a betegség az emberi életnek, — Van Hamel hangsúlyozta a megelőzésnek rendkívüli fontosságát is.

A bűnügyi elmekórtan művelői komoly és jelentős kutatásokat végeztek a büntettek lelki életének, főleg elmeállapotának vizsgálata körül. Kifejtették, hogy sokan kerülnek bíróság elé olyanok, akiknek elmeállapota rendesnek nem mondható, mert a teljes szellemi épség és az elmebetegség közt van. Ezekre nézve mind a beszámítás, mind a kezelés tekintetében külön jogszabályok szükségesek.³

Az orvosok ez egyéneknél a bűncselekménynek patológikus indokait kutatták és hangsúlyozták, hogy ezek az emberek közveszélyesek is lehetnek.

Liszt Ferenc, berlini tanár, a kriminálpolitika alapelveit fejtette ki.⁴

Egyesek a klasszikus iskola és az új irányok közt közvetítő álláspontot foglaltak el.

Prins (brüsszeli tanár), van Hamel és Liszt megalakították a Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület-et (*Union internationale de droit pénal*), amely 1889-ben tartott első kongresszusa óta összejövetelein időszakonként behatóan tár-

¹ *A bűnügy statisztikája* címűt. — Wlassics tanulmánya megjelent a *Budapesti Szemle* 60. köt. 409—423. l.

² *Kriminal-Aetiologie a Zeitschrift für die gesammte Strafrechtswissenschaft* XXI. k. 345—362. l.

³ A részleteket kifejtettem *Az elmebetegség és elmeengesség jelentősége a büntetőjogi beszámíthatóság szempontjából* c. ért. a *Gyógyászat* c. folyóirat 1905. évf.

⁴ *Lehrbuch* 9. kiad. 1899. (59—82 l.) később még nagyon sok kiadásban.

gyalta az új irányoknak egyes tételeit és a büntetőjog, illetőleg büntetésvégrehajtás körébe eső reformkérdéseket.¹

Ez «Union»-nak magyar csoportja Wlassics Gyulát választotta tiszteletbeli elnökévé.

Az úgynevezett klasszikus iskola és az új irányok ellentétes alapelvei.

Annak a jellemzésére, hogy a XIX. századbéli tételes jogoknak, ezek között a magyar büntetőtörvénykönyvnek és az új irányoknak tanai közt mekkora az elvi ellentét, csak néhány alaptételt állítok szembe :

Törvényünk szerint a bíró csak a külső tettet, illetőleg annak kísérletét büntetheti. Maga a gondolat vagy a veszélyes hajlandóság (pl. a szokásszerű iszákosság vagy kóbor cigányoknál ezeknek a húzódása a rendes, állandó munkától) nem büntetetik.

Az új irányok ellenben már különös súlyt helyeznek az egyénnek bűncselekményekre való hajlandóságára, vagy amint az olasz kriminológiai iskolának egyik legkiválóbb jogásza, Garofalo Raffael (korábban királyi főügyész és egyetemi magántanár) kívánta, nem a tettet kell elemezni, hanem a tettesnek veszélyes érzületét.²

A korábbi törvények a beszámíthatóságot állapítják meg a tettes vagy részes egyéni felelősségének az alapjául. Abból indulnak ki, hogy a bűncselekmény a tettes vagy részes szabad akaratelhatározási képességének az eredménye (magyar Btk. 76. §). Tehát a tételes jogi álláspont szerint a büntettek akaratának van szabad elhatározási képessége, és aki e képesség birtokában cselekedett, az rendszerint beszámítható.

¹ Az úgynevezett «pozitív iskolák»-nak csak legfőbb csoportjait érinthessem. Álláspontjukat részleteztem *Nyomor és büntettek* c. dolgozatomban (Olcso Könyvtár 1500—1502. sz.); továbbá *Fiatalkorúak és büntetőjog* c. m. különösen 54—87. l.

² Garofalo *La criminologie* (4-e édition Paris, 1895) 9—10. l. «Au lieu d'analyser les faits, il faut analyser les sentiments».

A bűnügyi embertan megalapítója és a bűnügyi társadalomtudományi iskola több vezérférfia azt vitatták, hogy a büntetettnek nincs szabad akarata, ő tisztán a különböző tényezők hatása alatt és ezek által irányítva követi el a bűncselekményt. Ezek a tényezők részben a büntetett szervezetében rejlenek (az új irányok követői által ú. n. «endogen» tényezők), részben fizikai és társadalmi környezetben rejlő okok (exogén tényezők).

A régibb tételes jogok csak feltétlenül beszámítható és teljesen beszámíthatatlan büntettek között tesznek különbséget. A nem rendes elmeállapotúaknak különböző csoportjairól a magyar büntetőtörvény nem emlékezik meg.

Az új irányok megállapítják, hogy számos egyén kerül a büntetőbíróság elé, akiknek az elmebetegsége a teljes szellemi épség és az elmebetegség között van. (Ú. n. korlátozott beszámíthatóságúak, csökkent szellemi értékű egyének.)

A klasszikus iskola tanítása szerint a bűncselekmény megtorlása, vagyis a büntetés az igazságosság követelménye, vagy amint Kant kifejezte, az észnek feltétlen parancsa, de szükséges ez a megtorlás a sértettnek adandó elégtétel, továbbá a büntetett megjavítása és más egyéneknek elrettenése céljából is.

A törvény a büntetést a bűncselekmény súlyához és az alanyi bűnösség fokához képest határozott tartamú szabadságvesztés-büntetésben vagy határozott összegű pénzbüntetésben, ennek behajthatatlansága esetében pedig szintén (mégpedig rendszerint rövid tartamú) szabadságvesztésben állapítja meg.

A XVIII. század végétől kezdve, de különösen a múlt században túlsúlyra jutottak az emberszerető irány követelményei. Megszűnt a barbár és kegyetlen büntetési rendszer, különösen (és pedig ez helyesen történt) eltörölték a testcsonkító és testfenyítő büntetéseket, a halálbüntetés pedig egyes tételes jogokban egészen eltűnt, másokban pedig csak egy-két büntett esetére szorítottatott. Ezzel kap-

csolatban több tényező hatása alatt nőttön nőtt a bíróságoknak kegyelmes felfogása és a büntetések enyhítése.

Ezért is az új irányoknak egyes követői kereken kijelentették, hogy a szabadságvesztés-büntetéstől nem várnak átalakító hatást és azért azt más intézkedésekkel (ártalmatlanná tétel, biztonsági rendszabályok stb.) pótolnák.

Ezzel párhuzamosan a bűnügyi statisztika művelői megállapították, hogy egyes államokban, különösen a visszaesőknek és büntetteseknek száma folytonosan növekedett; a fiatalok részvétele a bűncselekmények elkövetésében aggasztó mérvet öltött és főleg a középsúlyosságú bűntettek, valamint a vétségek és kihágások száma jelentősen szaporodott.

E tényekből már évtizedek előtt az alábbi következtetéseket vonták le:

A rövidtartamú fogház- és elzárásbüntetésnek nincsen sem visszatartóztató, sem átalakító hatása. Sőt azok kiállása után az elítélteknek dologkerülő vagy munkához nem szokott része arra a tapasztalatra jut, hogy régi életmódjához képest (amely sokszor a nyomor határán volt), különösen a téli hónapokban, a fogház fűtött helyiségeiben könnyű testi munkával való foglalkozás nem teremt kedvezőtlenebb helyzetet. Viszont azonban ennek a könnyű és rövidtartamú büntetésnek is megbélyegző hatása van. Az elítélt elveszti korábbi foglalkozását és szabadulása után nem kap rendes és állandó foglalkozást, ami különösen a fiatalok helyzetére és jövőjére nézve rendkívüli hátrányokkal jár.

Ezekből a csak vázlatosan érintett okokból különösen a kriminálpolitika művelői azt a követelést állították fel, hogy a hatástalan és gyakran ártalmas következményekkel járó, rövidtartamú szabadságvesztés-büntetéseket, amennyire lehet, mellőzni kellene. Erre való lenne a büntetésnek feltételes felfüggesztése, a fiatalokra nézve pedig a próbára bocsátás intézménye.

Wlassics Gyula álláspontja művelődésünk, különösen jogrendszerünk fejlődése tekintetében és a büntetőjog új irányaira nézve.

Hivatott kultúrpolitikusra vár az a feladat, hogy más alkalommal, érdeméhez és jelentőségéhez mértén méltassa báró Wlassics Gyulát, mint a magyar művelődési politikának egyik vezető férfiát. Kötelességem azonban e megemlékezés keretei közt is megismertetni az ő művelődéspolitikai álláspontját, amennyiben az a törvényhozásra és jogrendszerünk fejlődésére vonatkozik.

Az 1905-ben Budapesten tartott VII. nemzetközi börtönügyi kongresszus alkalmával a magyar előkészítő bizottság felkérésére Wlassics Gyula francia nyelven előadást tartott.¹

A tanulmány gondolatmenete a következő :

Minden nemzetnek arra kell törekedni, hogy órállomásán megfeleljen a reávaró művelődési küldetésnek, hogy bekapcsolódjék a világ szellemi életének közösségébe és a saját egyéniségének erejével is tényezője legyen az emberi művelődés haladásának.

Így van ez a jogi művelődés területén is.

A Duna völgyében a magyarságnak jutott történelmi küldetésül, hogy betöltse az emberiségnek ezt a művelődési feladatát. A magyar nemzet ezt mindig úgy teljesítette, hogy megértette a művelt világ kultúrájának gondolatvilágát és annak keretében érvényesítette a magyar népleleknek termékenyítő sajátságait.

E fejtegetésekből vonja le Wlassics azt az eredményt, hogy aki a magyar büntetőjog történetét tanulmányozza, megtalálja abban az egyetemes világtörténelmi fejlődésnek nagy határköveit. Ezen az alapon tárgyalja a szerző büntetőjogunk történetének fő szakait, azután tételes büntetőjogunk és büntető perjogunknak egyes alapelveit, és végül ismerteti

¹ A tanulmánynak francia szövegét közölte az *Actes du VII. Congrès pénitentiaire international* c. nemzetközi kiadvány. A magyar szöveget a szerző közzétette *Hazánk és a büntetőjog fejlődése* cím alatt a *Jogállam* c. folyóiratban (1905. okt.). Megjelent különnyomatban is (33 l.).

a magyar jogászok különböző csoportjainak eltérő felfogását az ú. n. új irányokkal szemben.

Ami ez utóbbiakat illeti, azokra nézve Wlassics Gyula többízben és egész határozottsággal állást foglalt.¹

Ezek a tanulmányok fényes bizonyítékai annak, hogy Wlassics még akkor is, amikor az egyetemi tanszéktől már megvált, figyelemmel kísérte a büntetőjogtudomány fejlődését, valamint az «új irányok» követeléseit és egyfelől lépést tartott a haladással, másfelől a ki nem forrott eszméket határozottan visszautasította.

Wlassics élesen bírálta a jogtudománynak azt a merev konzervativizmusát, amely el akar zárkozni minden haladástól, de viszont nem fogadta el azokat a merész és indokolatlan újításokat sem, amelyek a büntető törvénykezésnek ítélkezés jellegét megszüntették volna. Különösen nem volt hajlandó a büntető bíráskodás helyett valamely közigazgatási elbánást vagy teljhatalmú orvosi kezelést megengedni.

A teljesen felforgató új irányok úttörői közül élesen bírálta Lombroso Cézárnak egyéniségét és tudományos munkásságának fogyatkozásait. Idézte Tarde-nak azt a fejtegetését, hogy Lombrosónak módszere fogyatékos, bírálata elégtelen, heterogén tanokat rendszertelenül összevegyít; abból, hogy több kivételt talál, hajlandó mindjárt szabályt felállítani, ítélőtehetsége pedig idegesen siet.²

Wlassics nem fogadta el a pozitív iskolák szélső irányainak azokat a követelményeit sem, amelyek megtámadták a büntetőjogi egyéni felelősség alaptételét, megváltoztatták

¹ A pozitív iskolák követeléseire és a reformkérdésekre vonatkozó nagyszámú dolgozatai közül különösen jelentősek a következők: *Új irányok a büntetőjogban* (Budapesti Szemle, 1888). — *A büntetőnovella tervezete* (1907). — *Fiatalkorúak és büntetőjog* (Budapesti Szemle 1909. évi dec. füzet, 355—370. l. Ez a tanulmány egyik volt tanártársának hasonló című könyvét behatóan ismerteti és bírálja.). — *A büntetőjogi reform kérdései*. (Előadta a Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar csoportjának 1913. május 13-i ülésén. *Jogállam*, XII. k. 413—424. l.) stb.

² Tarde: *La philosophie pénale* és *La criminalité comparée* c. műveiben.

volna a büntetés jellegét, sőt az ú. n. született büntettek-
nél a büntetést ártalmatlanná tétellel, illetőleg a hatóság
önkényétől függő biztonszági rendszabályokkal helyettesi-
tették volna.

Wlassics félreértést nem tűrő módon kívánt állást fog-
lalni minden olyan törekvés ellen, amely a hatóságok részéről
való intézkedésre nem a büntetendő cselekménynek törvény-
ben meghatározott fogalmát vette volna alapul, hanem e
helyett bizonytalan, tág értelmezésre alapot adó jelszóval
módot nyujtana az egyéni szabadság elleni visszaélésre.

Végső következtetései élénk tanújelét adják annak,
hogy a forrongó átmeneti korszakban Wlassics a nagy
törvényhozónak helyes ítélőtehetségével mily szerencsésen
állapította meg azt, amit az új irányokból (szemben a teljes
maradisággal) mint haladást értékesíteni és törvényhozásilag
felhasználni lehetett; egyúttal pedig ragaszkodott a büntető
ítélkezésnek alaptételeihez és különösen a XVIII. századtól
fogva tudományban és törvényhozásban egyformán fel-
ismert alkotmányjogi vonatkozásaihoz.

Ellenkező irányban kifejezést adott Wlassics annak a
meggyőződésének, hogy a régibb törvénykezésnek általa
úgy nevezett «nyomorúságai» nem tarthatók fenn.

Kereken kijelentette, hogy a «technikai igazságszolgá-
latásról, a barbár egyenlősítésről, amely csak teljes beszámít-
hatóságot vagy abszolút beszámíthatatlanságot ismer, egyszer
majd úgy fognak beszélni, ahogy mi beszélünk a boszorkány-
perekéről».

Hangsúlyozta, hogy az új eszmék közül több eljutott a
gyakorlati érvényesülés, sőt a megvalósítás szakába.

Különösen elfogadta a kezdő, illetőleg alkalmi bün-
tettesnek lehető kímélésére irányuló törekvéseket. Ezeknél
a gyakran felesleges és mindenestre az államra nézve is
ártalmas, rövidtartamú fogház és elzárás mellőzését kívánta
és azt pótolni óhajtotta a büntetésnek feltételes felfüggesz-
tésével, illetőleg a jogszokásban ú. n. «feltételes elítélés»
intézményével. Igen nagyjelentőségű volt Wlassics fellépése
abban a tekintetben, hogy a fiataikorúak beszámíthatóságára
és a velük szemben alkalmazandó büntetésre vagy nevelésre,

illetőleg rendszabályokra nézve — szemben az igen tekintélyes részről nagy tudással és ékesszólással kifejtett ellenzéssel — a reformot követelők mellé állt.

Ilyképpen Wlassics Gyula állásfoglalása és számos idevágó tanulmánya jelentékeny mértékben közrehatottak arra, hogy az új irányoknak több követelését törvényhozásunk az ú. n. büntető novellában (1908 : XXXVI. t.-c.) a magyar jogrendszerbe is beillesztette.

Wlassics Gyula a közíró és dolgozatai a társadalmi tudományok több más ágában.

Amikor Tóth Lőrinc 1886-ban Wlassics Gyulát Akadémiánk tagjává ajánlotta (az *Akadémiai Értesítő* melléklete 86—87. l.), joggal emelte ki, hogy már nem kezdő író, hanem kész és máris nagy érdemeket szerzett tudóst hozott megválasztásra javaslatba.

Már első büntetőjogi értekezéseitől kezdve, később mint Akadémiánk tagja is, Wlassics Gyula több mint hat évtizeden keresztül mindenkor élénk tudományos és irodalmi munkásságot fejtett ki.

Ifjú korában megkezdett közírói munkásságát Wlassics később sem hagyta el, sőt egyik időközben megszűnt napilapnak (a *Magyar Ujságnak*) hasábjain, főleg azokban az évtizedekben, amikor a napi politika terén is működött, hosszabb időn át rendszeresen vezércikkeket is írt.

Megemlékezésemben a jogtudós munkáját óhajtottam vázolni és így hangsúlyozom, hogy báró Wlassics Gyula közírói tevékenységének összefüggő méltatása későbbi feladat tárgya lesz.

Amint azt alább Wlassicsnak Deák Ferenc élet- és jellemrajzát tárgyaló munkájánál is említeni fogom, ezért a közírói tevékenységért Akadémiánk az 1921—1923. évkörben megjelent publicisztikai művek jutalmazására kitűzött Bródy-díjat az 1924. évi nagygyűlésen báró Wlassics Gyulának ítélte oda. (*Akadémiai Értesítő* XXXV. k. 88—91. és 185. l.)

Tudományos irodalmi munkásságára nézve változás csak annyiban állapítható meg, hogy amióta Wlassics meg-

vált az egyetem büntetőjogi tanszékétől és átvette a m. kir. Közigazgatási Bíróság vezetését, azóta kevesebb tanulmányt tett közzé a büntető jogtudomány köréből, ellenben évtizedeken át, életének végéig behatóan munkálkodott Wlassics a társadalmi tudományok tág körébe tartozó más fontos tudományos munkatereken, főleg a közjog, közigazgatási jog és nemzetközi jognak tudományos művelésével.

Ezenfelül különösen alkotmánytörténeti dolgozataival kapcsolatosan kiterjeszkedett a legújabbkori politikai történelem tárgyalására is, ami bizonyítja, hogy széleskörű műveltségét a későbbi évtizedekben is különböző tudománykörökbe tartozó kérdések tanulmányozásával kiegészítette.

Csak példaképpen említhetem a német birodalom negyedik kancellárjáról, Bülow hercegről a Budapesti Szemle 391. számában (1—18. l.) megjelent dolgozatát, amelyet francia nyelven is ¹ közzétett.

Wlassicsnak több társadalomtudományi tanulmánya könyvismertetés alakjában jelent meg; közülök egyik-másik részben a közírói tevékenység határán mozog.

Munkásságának terjedelmét, munkakedvének fáradhatatlanságát élénken bizonyítja, hogy életének utolsó évtizedében is mily nagyszámú értekezést, tanulmányt, hírlapi cikket tett közzé.²

E cikkek közül több, valamint a felsőházban tartott elnöki székfoglaló beszéde, továbbá a felsőház költségvetési jogát tárgyaló cikkei (*Pesti Napló*, 1927. május 8. és június 12., továbbá a *Jogállam* c. folyóiratnak 1931. januári számában), végre (csak példa gyanánt említve) *Az angol felsőház reformjának tervezetét* ismertető tanulmánya (Budapesti Szemle, 1922. 543. sz. 117—138. l.) értékes közjogi fejtegetéseket tartalmaznak.

¹ *Le quatrième chancelier* (1909).

² Így 1921-ben 25, 1924-ben 36, 1925-ben 25, 1926-ban 27, 1927-ben 33, 1928-ban 29, 1929-ben 23, 1930-ban 15, 1931-ben 6, 1932-ben két dolgozata jelent meg.

A) Az alkotmánytörténet és közjog

körébe vágó tanulmányai közül különösen ki kell emelnem *A magyar alkotmány fejlődéséről* írt értekezését, amelyet francia nyelven is közzétett.¹

Wlassics ebben a tanulmányban azt a tételt tette bizonyítás tárgyává, hogy a magyar alkotmány «a magyar nemzeti génusz terméke»,² mert önálló történeti fejlődés eredménye. Egészen téves az az elterjedt szokás, amely alkotmányunkat az angollal állítja párhuzamba.

Wlassicsnak ezek a tételei természetesen arra fogják indítani a külföldi közjogászokat, hogy amennyiben hazánk jogfejlődésével foglalkoznak, ezt az önálló alkotmányfejlődést behatóan tanulmányozzák. Ezzel a dolgozatával tehát Wlassics közjogunk és jogviszonyaink ismeretének nagy szolgálatot tett.

A tanulmány (magyar szöveg 538. és köv. ll.) a következőket fejtette ki:

Alkotmányunknak kimagasló jellemvonása, hogy már nagyon korán a közjogi felfogást tette az egész alkotmány tengelyévé.

Alkotmányunk a Szent Korona tanában egyesítette a király és a nemzet fogalmát.

Az állami főhatalomnak az alanya nem az uralkodó, hanem az állam, tehát a király és a nemzet együttvéve. Ennek a főhatalomnak a jelképe a Szent Korona, amely közjogunkban mint önálló alkotmányjogi fogalom érvényesül.

A jelenkori felfogás szerint a Szent Korona tagja a politikai jogokkal bíró minden magyar honos.

A magyar országgyűlések a XIII. századtól fogva valószínűleg országgyűlések. A két-kamara rendszer gyökerei visszanyúlnak első koronás királyaink koráig; tehát a két-kamarás

¹ *A Magyarok a kultúráért* c. kiadványban (1929) 537—551. l. *L'évolution de la constitution hongroise*, a *La Hongrie et la civilisation* c. gyűjteményes munkában. 231—252. l.

² *Notre constitution est le produit du génie hongrois.* (Az értekezés francia szövegében Id. h. 250. l.).

rendszeret őseink nem külföldről vették át, hanem az tisztelgetreméltó, önálló, hazai alkotmányfejlődés eredménye.

Ezzel a dolgozattal tehát Wlassics bebizonyította, hogy a magyar nemzet — mellőzve minden utánzást — képes volt olyan alkotmánytípust kifejleszteni, amely eredeti jogalkotó erő terméke.

Ez az igazság újabb bizonyítéka annak, hogy nemzetünknek történelmi küldetése volt és van a Duna völgyében. Ennek a tudata a magyarságnak késő századokban is megadhatja az erőt arra, hogy küzdjön önálló nemzeti létéért és bátran szembenézzen a jövőben esetleg ráváró újabb viharokkal.

Különösen azokban az évtizedekben, amelyekben a magyar országgyűlés ellenzéke egyes politikai kérdésekben heves, hosszadalmas és részben obstrukciós küzdelmet folytatott, — az osztrák közjogi íróknak egyik csoportja nagy irodalmi tevékenységet fejtett ki a dualizmus és általában a magyar alkotmányosság ellen. Ennek a harcnak végcélja volt az összmonarchia, illetőleg az egységes osztrák birodalom visszaállítása s az osztrák összpontosító törekvéseknek dialra juttatása.

Ezeknek a támadásoknak visszaverésére báró Wlassics Gyula nagy közjogi készséggel több értekezést¹ írt, amelyekkel az 1867 : XII. t.-c. alapján állva, sikerrel védelmezte a magyar állam önállóságát és paritásos egyenjogúságát.

Báró Wlassics Gyulának nagyszámú egyéb közjogi tanulmányait helyhiány miatt nem áll módomban behatóbban fejtegetni.

B) A közigazgatási jog

körébe tartozó tudományos kérdések főleg azóta érdekelték Wlassicsot, amióta átvette a M. Kir. Közigazgatási Bíróság vezetését.

Rövid idővel ezután az ő közreműködésével megalkotta törvényhozásunk a közigazgatási bíróság hatáskörének ki-

¹ *Ausztria viszonya Magyarországhoz; Az ausztriai közjogi irodalom és Magyarország stb.*

terjesztéséről szóló 1907. évi LX. és a «hatásköri bíróságról» szóló 1907. évi LXI. t.-c.-et.

Ez utóbbi törvény hatálybaléptével kapcsolatban Wlassics nagyértékű tanulmányt írt, amelyet *Le tribunal des conflits* c. alatt francia nyelven is közzétett.

Az említett értekezésben kifejtette a szerző, hogy az első császárság idejétől kezdve Franciaországban megkísérelték a végrehajtó hatalom részéről befolyást gyakorolni a független bíróság ítélkezésére.

Ezóta nyilvánult meg a külföldi jogokban az a törekvés, hogy — kapcsolatban a végrehajtó és bírói hatalom jogkörének különválasztásával — önálló hatásköri bíróságot kell szervezni, egyfelől a bíróság és a közigazgatási hatóság, másfelől a közigazgatási bíróság és közigazgatási hatóság között felmerülhető hatásköri összeütközések elintézésére.

Ennek a bíróságnak a szervezése azért jelentős, mert megerősíti a többi független bíróság működésének biztosítékait és ezzel egyidejűleg az egyéni szabadságnak és a polgári jogoknak a tiszteletét is.

A tanulmány rámutatott arra, hogy a magyar törvényhozás — ámbár ez intézmény szabályozásánál külföldi alapgondolatból indult ki — ezen a téren is tovább ment az Európa több államában hatályban levő jogszabályoknál.

Haladás például az, hogy míg a külföldi hatásköri bíróságok csak a felek kérelmére intézkednek, a magyar hatásköri bíróság hivatalból jár el.

Újabb bizonyítéka ez annak, hogy külföldi intézmények és szervezetek hazánkban önálló fejlődést nyernek.

Wlassics Gyulának 1906—1932 közt a Közigazgatási Bíróság ülésein tartott elnöki megnyitó beszédei bizonyítják, hogy a jogtudomány ez ágának fontos problémáit mennyire figyelemmel kísérte és mily behatóan tanulmányozta.

Egyik ilyen beszédében (1932) hangsúlyozta, hogy az a taxatív felsorolási rendszer, amely ennek a nagytekintélyű bíróságnak a hatáskörét ezidőszerint megállapítja, még messze áll az eszményi felfogástól.

Az elérendő cél az lesz, hogy a törvény általánosságban rendezze a Közigazgatási Bíróságnak hatáskörét. E bíró-

ságra vonatkozó újabb jogszabályok célja az legyen, hogy felszabadítsák az apróbb ügyek halmazától ezt a bíróságot, amely sokkal jelentősebb ügyek elintézésére hivatott és amelynek rendeltetése különösen az lenne, hogy hatáskörébe utalják a felsőbb jellegű contentiosus és közjogi kérdések elintézését.

Ugyanebben a megnyitójában elismerőleg hangsúlyozta Wlassics, hogy a párton felül álló bíróságra bízták az országgyűlési képviselőválasztások feletti bíraskodást, amelynek addig, míg az országgyűlést illette, lehetetlen eredménye volt.

Kiemelte végül Wlassics, hogy a trianoni békeparancscsal együttjáró területi megcsonkítás után sokan azt hitték, hogy a közigazgatási bíróság ügyforgalma csökkenni fog. Ezzel szemben az ügyforgalom az 1920-tól 1931-ig terjedő évek közt még jelentékenyen emelkedett is.¹

A nemzetközi jog körébe

vágó nagy számú értekezése alapján Wlassics Gyula Akadémiánknak 1921. évi Nagyjutalmát kapta meg. (*Akadémiai Értesítő* XXXII. k. 74—89. l.).

A nagyjutalmi jelentésnek kitűnő előadója, boldogult Magyary Géza társunk előadói jelentésében tüzetesen kifejtette, «hogy ezek a nemzetközi jogi értekezések kiváló tudományos értéküknél és hazánk legválságosabb helyzetében rendkívüli hatásuknál fogva a legteljesebb mértékben érdemesek Akadémiánk elismerésére. Ez értekezések közül több külön-külön egymagában véve is méltó lett volna a Nagyjutalomra», a kiküldött bizottság azonban azokat együttvéve ajánlotta erre a kitüntetésre, «mert ha külsőleg nem is, de szellemileg mégis összefüggő egységet alkotnak, úgyhogy a szerző nagy irodalmi érdemét, melyet megírásukkal szerzett,

¹ Báró Wlassics Gyulának többi közigazgatási jogi tanulmányai közül még a következőket kell felemlítenem: *Önkormányzat és felügyeleti jog*; *Perjogi alapelvek a közigazgatási bíraskodásban*; *Jogerő a közigazgatási intézkedések területén*; *A közigazgatási bíróság és a tudomány viszonya*; *A hatásköri bíróság története és hivatása. Az alsófokú közigazgatási bíróságok felállításáról* (*Magyarság*, 1929. jan. 18.) stb.

mind pedig az értekezések kiváló tudományos értékét irodalmunkra nézve jobban tudjuk megítélni, ha azokat összefüggésükben tettük bírálat tárgyává». (Idézett bírálati jelentés id. h. 85. l.)

Báró Wlassics Gyula mint jogász a forrongó, átmeneti viharos korszakban is rendületlenül bízott a jognak és az igazságnak erejében és azért nemzeti jogos érdekeink, valamint az ú. n. utódállamokban élő magyar kisebbségek jogainak védelmére a nemzetközi jogban is eszközöket keresett.

Ezeknek a nemzetközi jogi értekezéseknek címét, tárgyát, tartalmát és lényegét Magyary Gézának rendkívül lelkiismeretes előadói jelentése behatóan ismertette; jelentőségüket pedig kimerítően méltatta. Ezért e tanulmányok tekintetében az Akadémia bizottságának munkálatára utalhatok.¹

Deák Ferencről szóló tanulmányok.

Egyetemi tanár korában Wlassics Gyula (1906-ban) Deák Ferencnek a *Magyar Remekírók* c. gyűjteményben (XVIII. és XIX. kötet) megjelent válogatott beszédeihez nagybecsű tanulmányt írt.

Amikor a Magyar Jogászegyletnek 1922-ben megalakult Deák Ferenc-Bizottsága könyvsorozatát megindította, báró Wlassics Gyulát kértük fel arra, hogy Deák Ferencről élet- és jellemrajzot írjon.

Ez a dolgozat 1923-ban látott napvilágot; a százéves évfordulóknak akkor nagyon elterjedt szokása mellett egyúttal bizonyos időszerűséget is feltüntetve, mert Deák éppen száz évvel megelőzőleg kezdte meg Zala vármegyében közéleti munkásságát.

A nagyértékű könyvből Deák Ferenc mint államférfi, törvényhozó és szónok áll előttünk. Wlassics összefoglalja Deák élet- és jellemrajzát, valamint történelmi és államférfiúi szereplését.

¹ Wlassicsnak később írt értekezései közül fontosak: *Népszövetség (Jogállam, 1927. okt.—nov.)*; *A souverainitás leple alatt kisebbségirtó politika* (P. N. 1928. szept. 30.); *Kisebbségi jogvédelem és nemzetközi garancia* (1929) stb.

Elsősorban foglalkozik a kötet Deáknak már az 1832—36-os országgyűlésen tartott beszédeivel, azután a dolgozatnak fő tárgyai a következők :

Deák munkássága a büntetőjavaslatok előkészítése körül; elmaradása az 1843-i országgyűlésről s ennek Deák lelkületét annyira nemesen jellemző okai; majd közéleti szereplése az 1847-es országgyűlésen, az abszolutizmus alatt, az 1861-i országgyűlésen, annak feloszlatása után, végre a kiegyezés előtt és után Deák haláláig.

A mű második része Deák egyéniségének kimerítő jellemrajza. Hűségesen kifejti a kötet Deák emberi és erkölcsi nagyságát; kisugárzik belőle Deáknak rendkívül alapos jogi és történelmi műveltsége, valamint állandó érdeklődése minden tudományos mozgalom és egyúttal a magyar nemzeti irodalom fejlődése iránt.

A jellemzésből felismerjük, hogy Deák óvatos volt ugyan, de nem félénk, sőt elszántan, bátran és rendületlen kitartással küzdött a magyar nemzet jogainak védelmében. Egyenes ellentéte volt ugyan a forradalmi embernek és sohasem barátkozott meg a radikalizmussal, de élénk érzéke volt minden igazi haladás iránt. Mély vallásos érzülete mellett törhetetlen híve volt a lelkiismereti és vallásszabadságnak.

A kötetből ma is felemelő és erőtadó tanulságokat meríthetünk.

Az értelmi és erkölcsi nagy tulajdonságoknak milyen halmaza egyesült ebben az «egyszerű nagyság»-ban, aki a magyar népnek szélesebb rétegeiből emelkedett ki. Deák, ha nem is volt doktrinér, mégis tudott mindent, amit az azon korbéli magyar államférfinak tudnia kellett. Egy-két rövid utat kivéve alig hagyta el hazáját, mégis milyen széles látóköre volt.

Olyan korban, amelyben annyi hangulatváltozás és különféle áramlatok hullámozása jelentkezik, egyúttal pedig annyiféle egyéni önzés is uralkodik, egészen példatlanul áll Deák önzetlensége, egyenessége és igazságérzete; a legszélesebb néprétegek javára végzett szakadatlan és sikeres országgyűlési munkássága, emberszeretete és jószívűsége.

Wlassics Gyulának ez a kötete késő korszakok magyar-

jai előtt is feltárja és megismerteti azokat az örökérvényű erkölcsi értékeket, amelyek Deák jellemében idővel és térrel dacolva századok mulva is fényleni fognak.

A kötet több részlete érdekelte Wlassicsot mint büntető-jogászt is. Így érintette Deák Ferencnek, mint Zala vármegye tiszti ügyészének első, ránkmaradt védőiratát (*Deák Beszédei* I. köt. 1—7. l.), amely teljes mértékben bizonyítja, hogy ő már a XIX. század elején felismerte a megelőzésnek nagy jelentőségét és értékelt a környezetelméletet, amelyet külföldi államokban is csak évtizedek mulva fejtettek ki teljes részletességgel. (Wlassics könyvében 14—15. l.)

Befejezés.

Nem teljesült Thaly Kálmánnak megemlékezésemnek bevezető soraiban említett az a reménye, hogy Wlassics Gyulára «történetírói hivatás» vár.

Wlassics nem lett történetíró, de félszázadnál hosszabb időn át hazájának történetében mint államférfi és mint tudós maradandó, történelmi jelentőségű munkásságot fejtett ki.

Szerencsésebb nagy nyugati nemzetek évszázadokon át a haladás élén járhattak, minket, szegény magyarokat, négy nagy nemzeti katasztrófa és viharos századok gátoltak az előmenetelben.

Fajtánknak nem hibája, hanem a másfél százados török uralom alatt, az azt követő gyászos évtizedekben, majd az abszolutizmus korában, most megint Trianon után tragikus végzetünk, hogy más nemzetektől elmaradtunk. Ezért hazánk történetében a tudós és az államférfi életét és munkáját abból a szempontból is különösen vizsgálni kell, hogy főleg az újjáépítésnek fontos korszakában — ilyen volt a kiegyezés kora — mennyire vitte előre nemzetét.

Kimutattam, hogy a magyar művelődés több terén, valamint az igazságszolgáltatásnak számos részleténél, s főleg abban a munkakörben, amelyet e megemlékezésnél — önmagamnak korlátokat szabva — szemem előtt tartottam, az utolsó félszázadban báró Wlassics Gyulát a tárgyilagos történetírás az elsők sorában fogja említeni.

Kezdve azoktól a tanulmányoktól, amelyeket a fiatal közíró tudományos folyóiratok hasábjain közzétett, az életének utolsó éveiben írt értékes művekig, mindegyik munkája érvényre juttatta Wlassics Gyulának azokat a nagy tulajdonságait, amelyek a jogi író és a tudóst jellemezték.

Ezekhez járult évek hosszú során át a törvényszerkesztés, majd a közművelődés széles terén, az egyetemi tanszéken, a parlamenti életben, az államférfiúi tevékenység körében végzett rendkívül széleskörű és fáradhatatlan munkássága.

Az irodalmi dolgozatokból, a törvényelőkészítő munkából és a bírói elnöki székben kifejtett tevékenységből meg lehet állapítani Wlassics Gyulának rendkívül széleskörű és alapos műveltségét, azt a magas látkört, amelyből közéleti feladatait akár mint tudós, akár mint törvényhozó, akár mint a Közigazgatási Bíróság elnöke mindenkor betöltötte.

Különösen a ma vizsgált tevékenység körében érvényre jutott az ő rendkívül széleskörű és alapos műveltsége : alkotmányjogi, büntetőjogi, alkotmánytörténeti, közigazgatási jogi tudása, helyes ítélőtehetsége, alkotmányos felfogása, megértő ragaszkodása a magyar alkotmánynak történeti fejleményeihez ; a törvényszerkesztésre való külön hivatottsága, amely a törvényjavaslatok művészi szerkezetének megszövegezése által maradandó alkotásokat juttatott törvénytarunkba, az indokolásnak ragyogó irállyal megírt fejtegetései útján pedig a tudományos irodalmat gazdagította.

Macchiavelli írta : Szerencsés az a nemzet, amelynek nagy férfiak szerkesztettek törvényeket.

A magyar igazságszolgáltatásra különösen áldás volt az, hogy az igazságügyi szervezeti törvények és a bűnvádi perrendtartás megalkotásánál ilyen kiváló államférfi döntőleg és sikerrel működött közre.

Minden törvénynek egyetlen tűzpróbája, a hosszabb időn át való gyakorlati alkalmazás, bebizonyította, hogy Wlassics ilyen törvényjavaslatokat készített elő a magyar igazságszolgáltatás számára.

Igazságügyi szervezeti javaslatai alapján keletkezett törvényeink 1891 óta ma is változatlanul hatályban vannak.

A bűnvádi perrendtartást, amelynek kormányjavaslatán Wlassics Gyula éppen félszázad előtt dolgozott, e hosszú idő alatt természetesen egyes későbbi törvények kiegészítették, illetőleg módosították. De a három nagyobbterjedelmű novelláris törvény¹ az 1888. évi javaslatnak nem azokat a fejezeteket változtatta meg, amelyeknek szövegezésén és indokolásán Wlassics Gyula dolgozott.

Ezekkel a törvényelőkészítő munkálatokkal, valamint tanár korában a büntetőjog tételeinek értelmezése és az újabb irányok tanainak érvényrejutása körül kifejtett tevékenységével, végül, de nem utoljára a közjog és közigazgatási jog terén Wlassics Gyula mindenkor közremunkált arra, hogy a jogállam intézményei és a haladottabb igazságszolgáltatás követelményeinek megfelelő elvek jussanak a magyar törvénytárba és nyerjenek alkalmazást bírósági gyakorlatunkban.

Különösen ami az ő alkotmányjogi álláspontját illeti, forrongó korszakban Wlassics Gyulának fejtegetései és nehéz időben tanúsított magatartása, olyan nemzeti értékek, amelyeket meg kell becsülni és jelentőségüket a jövő szempontjából is át kell érezni.

Önálló nemzeti létünk, magyarságunk, a polgárok egyéni jogainak tiszteletben tartása függnek attól, hogy azok az intézmények és jogelvek, amelyekért évtizedeken vagy még hosszabb időn át nemzedékek küzdöttek, az utókor szemében se legyenek lényegtelen formaságnak tekinthetők.

Báró Wlassics Gyulának törvényszerkesztői tevékenységéből és a jogélet több terén végzett tudományos irodalmi munkájából az ő korában nemzetére előny és haladás áradt.

Azokból az utókor tanulságokat fog meríteni.

*

Amikor Wlassics Gyula Akadémiánk megbízásából 1904. június 12-én Zrínyi Miklósnak, a költőnek Csáktornyan állított emlékoszlopára elhelyezte Társaságunk koszorúját, nagyhatású beszédét (*Akadémiai Értesítő*, 1904. évf. 394—403.)

¹ Az 1914: XIII., az 1921: évi XXIX. és az 1928: X. t.-c.

annak hangoztatásával végezte: a haza... a történelmi múlt hagyományainak szent kapcsolata a nemzet jövőjével, amelyért a legszebb erény, ha kell — az önfeláldozás.

Báró Wlassics Gyula több mint félszázadon át munkarejét, tehetségeit, egészségét áldozta azért, hogy nemzete — mindig tiszteletben tartva és ápolva ezeréves történelmi múltjának annyi küzdelemmel és vérrel megszentelt hagyományait — a művelődésnek sok terén a haladás útján járjon és jobb jövőre felé tarthasson.

Emléke tisztelt lesz.

Neve évszázad múlva is fennmarad a magyar törvényhozás, jogtudomány és egész közművelődésünk történetében.

BALOGH JENŐ.